

Gezag en Jeugd

door Henri Bruning.

Over en naar aanleiding van „Gezag”
door Lr. R. K. van Sante O. P. 1)

I.

Het is niet aan mij over een wijsgeerig betoog als zoodanig een oordeel uit te spreken, al wil ik hier wel meteen en met nadruk naar voren brengen, dat dit boekje, juist als zoodanig, mijn onvoorwaardelijke bewondering heeft; dat ik deze wijsgeerige beschouwing van een bijna klassieke (klassiek-christelijke) voornaamheid, eenvoud, rust, kracht, helderheid en zuiverheid acht. Intusschen: men geve er zich rekenschap van: telkens wanneer men een schuchtere (of wilde) poging waagde binnen te dringen in het gedachtencomplex dat ons als de gezagsidee werd voorgehouden, stiet men op uitspraken en consequenties, die het geheel iets onsamenhangends en troebels gaven. Zij — deze gezagsidee — was, aldus zwevend en onklaar, het tegendeel van gróót, het tegendeel van reëel. Men zag geen centrale idee, geen wezen, geen oorsprong, geen samenhang. Slechts fragmenten die zich alom in nevels vervaagden. Zij was verlaagd tot iets, dat men, desnoods en voorloopig, wel gaarne wilde aanvaarden, doch waarvan de innerlijke, de organische en levende, de concrete en logische samenhang (haar realiteit, en daarmee haar prácht) nergens klaar en tastbaar voor u stond. Zij was niet iets waarin men, gelijk bij elke Waarheid en Werkelijkheid van het Christendom, als in een témpel, vrij en verruimd en in het beste van zijn mensch-zijn on-aangerand kon rondgaan. Integendeel, — zij weerstreefde reeds die meest dadelijke, en zuivere, drang: zich rekenschap te geven van de innerlijke realiteit van iets dat in

---

1) J. J. Romen & Zonen, Roermond - Maeseyck.

het leven een zoo beslissende rol speelt als het gezag waaraan men zich vrijwillig onderwerpt.

Doch het behoort, gelukkig, tot de eenerzijds grimmig-zakelijke, anderzijds opstandige en weerbarstige werkelijkheidszin van den huidigen mensch, slechts datgene te aanvaarden wat hij als werkelijkheid ervaart of leerde beseffen, en zich af te wenden van alles dat zich in troebele raadselachtigheden verliest zoodra hij er zich rekenschap van geeft. Gelukkig! Want zoo dwingen — waar zooveel klein-geestige vrees bij ons het voordeeliger waant de dingen maar in het vage te laten — omstandigheden van buiten, dwingen omstandigheden die zich anders tégen ons dreigen te richten, de waarheden waarop de christelijke levensorde in werkelijkheid berust, zonder aarzelen en zonder ontwijken naar voren te brengen en alle consequenties te trekken; dwingen, hiér, niet slechts opnieuw het wezen en de redelijkheid onzer gezagsgedachte te peilen, doch bewerken tegelijkertijd (dáárdóór) dat ook haar prácht opnieuw in haar volle luister hersteld wordt. Want waarin zou deze anders schuilen dan in haar wezen. En waaraan hebben wij, waar zóóveel zich bij ons zóó luisterloos manifesteert, méér behoefte dan (althans) aan een wáárheid-die-tevens-schoón-is. Rechtvaardige eisch! — want is de schoonheid niet onafscheidbaar met de waarheid, met elke waarheid, één? — Maar ik dwaal af. Ik wil dít zeggen: de wijze waarop hier, wijsgeerig, de gezagidee onmiddellijk, openbarend, met een overrompelende eenvoud in haar essentie gegrepen werd, waarop zij zich plotseling geheel en aan alle kanten losmaakte uit de grijze nevel die haar omringde, waarop zij als iets zelfstandigs — fonkelend, hard en helder, — als iets tot in al zijn consequenties aftastbaars, als een waarlijk gróóte, prachtig- en organisch-geordende Eénheid begint te léven; dat dát, (ach ja) misschien tusschen het altijd-kóel-„objectieve”, het lévensdood-„scherpzinnige”, het blóedarmoedig-„critische” gekijk en gepraat onzer „wijsgeeren” — mijn geestdriftige, mijn onvoorwaardelijke bewondering heeft. Het

was mij, al lezende — en hóe zélden, hoe bijna-nóóit overkomt u zulks, júist als „wijsgeeren” het woord gaan nemen — het was mij, alsof zich plotseling uit een grauwe, doodstille nevel een hoog en prachtig schip had losgemaakt en langzaam, levensgroot aan mij voorbijvoer; alsof één oogenblik, één snel en zeldzaam uur, de wateren der leugen van kim tot kim werden vaneen gespleten.

Aldus mijn indruk van dit betoog als wijsgeerige verhandeling. Hij mag dan subjectief en waardeloos zijn, — ik stel hier met nadruk tegenover, dat vele wijsgeerige beschouwingen, met al de waarheid die zij vertegenwoordigen inclus, niét in staat zijn deze indruk te vestigen: noch bij mij, nóch bij anderen. — Misschien dat u dadelijk duidelijk wordt waaróm.

Waarom (behalve dit) dit boekje mij dan zoo vervult? — Ten eerste, omdat hier de gezagsidee op n i e u w, éin-delijk weer, werd BELEEFD. Hier spreekt niet enkel een stel sterke hersens, hier spreekt een volledig mensch. „In Antike und Mittelalter war offenbar das wissenschaftliche Denken entscheidenderweise in das lebendige Ganze des Erkennenden Menschen eingebaut. Dadurch hatte der Begriff, ohne seinen Charakter als Erfassung des Abstrakt Allgemeinen zu verlieren, offenbar doch eine tiefe Lebensnähe,” zegt Romano Guardini,²⁾ en dit herstel is voorzeker een eerste, zeer beteekenisvolle winst van dit boekje.

Ten tweede — en dit verklaart het voorgaande, en het verklaart ook al het volgende, — omdat hier wijsbegeerte bedreven werd uit een exclusieve liefde voor de W a a r h e i d (vandaar dat het ook onverbiddelijk alle consequenties trekt), en niét, gelijk zoo vaak, uit de dorre, domme, levenloos-spitsvondige vakmensen-interesse voor het p r o b l e e m. De mensch kan eerroof plegen aan zijn medemensch (en

2) „Der Gegensatz, Versuche zu einer Philosophie des Lebendig-Konkreten”.

men noemt dit een zwaar vergrijp); dit levensdilettantisme van den wijsgeer pleegt eerroof aan de wijsbegeerte en eerroof aan de waarheid.

Ten derde, omdat deze beschouwing geschreven werd vanuit een hevig deelnemen aan zijn tijd — terwijl een wijsgeerige behandeling zoo vaak 'n zich verschuilen is voor zijn tijd, 'n zich terugtrekken in het abstracte (het „gelijk” dat het grootste óngelijk — en ónrecht — is); terwijl de wijsgeerige houding tegenover „brandende problemen” in de grond van de zaak zoovaak de meest onbestemde, de meest láffe is: après tout alles in het midden laat, en alles aan zijn lot overlaat. „Die eigentlichen Philosophen aber sind Befehlende und Gesetzgeber.”³⁾

Ten vierde, omdat de schrijver, bij de behandeling van dit vraagstuk, in die zeer hooge en voorname beteekenis van het woord „leerling van St. Thomas” was die Maritain er aan gaf toen hij schreef: „L'autre méthode consiste à se placer réellement à l'égard de saint Thomas dans la situation du vivant qui reçoit en face du vivant qui donne, de celui qui est formé et illuminé en face de celui qui forme et illumine: afin que saint Thomas nous apprenne à penser et à voir, afin de progresser sous sa conduite dans la conquête de l'être intelligible. Cette méthode est bonne et féconde, elle met l'âme dans la vérité de son état, pour la conduire à la vérité des choses.”⁴⁾ — Men hoort in deze zachte stem (die zoo weinig nadrukkelijk s c h i j n t), in dit serene, rustige spreken een diepe aandacht naklinken voor het woord van den grooten Leeraar: een denken, dat geleid en gevormd werd door de wijsheid van St. Thomas; een mensch die gevormd werd en toch zelfstandig bleef, en die nu in alle nederigheid, eenvoudig, helder en dwingend de waarheden verdergeeft van welke hij bezit nam. Want, ja, deze schrijver is hier ook in de beste beteekenis van het woord „Leeraar.”

3) Nietzsche: „Jenseits von Gut und Böse”.

4) Maritain: Le Docteur Angélique.

Men hoort hier, geen oogenblik, het zeer, o zeer schrandere, zeer dialectisch-getrainde „docentje” aan het woord; geen sprake van die verwickelde, gewichtige poeha waarmede gemeenlijk „het probleem” wordt gesteld (waarna het alles-ontraadselende licht in de duisternissen schijnt). Neen, hoewel, dialectisch, de materie volkomen overwonnen werd, spreekt dit aanmatigende pathos, deze vulgaire nouveau-riche ijdelheid geen syllabe mee. Van de eerste letter tot de laatste wordt dit geschrift beheerscht door dit eene verlangen: de Waarheid te kennen en kenbaar te maken. De zelfde waarheidsliefde die hem tot leerling maakte, maakte hem ook tot leeraar, en tot niets dan leeraar: schakelde elk ijdel naar voren schuiven der eigen persoonlijkheid uit; aan haar ontleende deze schrijver, als leeraar, zijn eenvoud, zijn voornaamheid en nederigheid, zijn dialectische perfectie (die nog iets meer en beters is dan perfecte dialectiek).

Ten vijfde, omdat zijn woord dezelfde lucide rust bezit die ook een der schoonste eigenschappen is van Maritain's geschriften; dezelfde zuivere, heldere atmosfeer — waaruit u een geur en een koelte tegenwaaien als van de wateren des Levens; een laatste zachte luwte uit het paradijs waar het Leven het aanschouwen der Waarheid, en de Waarheid het Leven was: de volheid en vervulling, de vrede en de glorie. Dit woord bezit (en hoe veracht en verafschuw ik thans opnieuw het domme, lompe zeehonden-gebaar van den St. Thomas voor onze Universiteit) het waarlijk spiritueele gebaar van de waarachtig wijsheidbegeerende. — Deze wijsgeer doet u de wijsheid beminnen; en daarom het paradijs en daarom den hemel beminnen. Hij doet u, heel uit de verte, iets bevroeden van het heimwee van dien grooten Leeraar „dont les tranquilles yeux ruisselaient de larmes, tant son coeur était lourd de l'attente de la vision.”⁴⁾ — Kan een wijsgeer u iets beters schenken? En welk wijsgeer schenkt u dit? Ons „docentje” is zelfvoldaan en zelf-

4) Maritain: Le Docteur Angélique.

verzekerd en zijn leerling evenzoo: zelfvoldaan en zelfverzekerd. En beiden (samen een enorme levensleugen vertegenwoordigend) doen u de wijsheid verachten die dergelijke gedochten kweekt.

En ten zesde — last not least — omdat het telkens zulk een voornaam begripen van den Mensch verraadt. Het herstelt de pracht van de Gezagsgedachte; het herstelt tevens den mensch: de zoozeer verachte en miskende waardigheid en verhevenheid van den mensch. Ik wil hier niet verder op ingaan, doch deze verachting en miskening zijn misschien het grootste en zwaarste (en, nóg, minst-begrepen) vergrijp waaraan wij ons hebben schuldig gemaakt.

Ja, ik ben mij ervan bewust. Ik wil inderdaad zeggen dat dit boekje, dat nergens de pretentie had oorspronkelijk te zijn, van een overrompelende oorspronkelijkheid is: niet alleen in zijn uitwerking van de gezagsidee, maar ook in al het andere dat tot die uitwerking dwong en met die uitwerking gepaard ging. Ik wil inderdaad zeggen, dat dit boekje alles bezit om het beste van een mensch gelukkig te maken. Ik wil inderdaad zeggen dat het, in zijn orde, een klein en prachtig meesterwerk is. Aangrijpend als de esoterische perfectie van een klein, stil romaansch beeld, als een zacht en helder gregoriaansch zingen, een zingen dat ineens, nog voor men het zich bewust is, heeft opgehouden, doch waarvan de laatste, bijna onmerkbare verheffing eindeloos schijnt voort te klinken over de grenzen van dit leven, in de diepte der eeuwigheid voor welke het bestemd scheen.

Ik zei, dat het mij was, toen ik dit boekje gelezen had, alsof de grijze wateren der leugen één oogenblik werden vaneengespleten. — De waarheid, heeft Goethe eens gezegd, is een schip dat het water klieft, doch waarachter het zich weer onmiddellijk sluit. Dit beeld is waar; en niet waar. Het is niét waar, omdat de tocht der waarheid niet

zoo doelloos, troosteloos en trotsch is als Goethe met dit beeld suggereert. Het klieft de wateren der leugen... om ze àchter zich te laten — koud, wild, somber, gesloten — en om u uit te noodigen met haar sloop te gaan. — Doch hoe weinigen willen door haar onvoerd worden; haar tocht schijnt geheel vergeefs. — Maar telkens toch zet zij wel énkelen af op dat eiland in het midden dier zeeën waar alle eeuwen door gebouwd wordt aan de stad Gods, — die die de stad en de voltooiing der Aarde is.

II.

Er staan in dit boekje harde waarheden — zoowel voor den gezagsdrager als voor den onderhoorige. Er staat o.a. — en ik citeer dit, hier, niet als een vonnis, en [nièt als zou zich in deze zin de grondgedachte van dit boekje het scherpst toespitsen, doch enkel omdat het een onomstootbaar feit geldt, een werkelijkheid waarmede men dus eens, gelijk met zooveel andere onomstootbare feiten, rekening zal dienen te houden doch die voorloopig nog maar liever genegeerd worden — er staat o.a.: „De gezagscrisis wordt geboren bij de gezagsdragers zelf en zal uiteindelijk door de gezagsdragers worden opgelost.”

Met deze uitspraak staat de schrijver: althans indien wij beschouwen waar deze beide schrijvers het zwààrtepunt bij deze zijde van de gezagskwesie leggen, nagenoeg lijnrecht tegenover Romano Guardini 5) die de gezagscrisis, welke zich het felst bij de (huidige) jeugd manifesteert, vooral wil verklaren uit de zeer bepaalde psyché van de jeugd, met name: uit haar wil „autonoom” te blijven. Doch ik acht de „Autonomie des Jungseins”, die hij, en zóó nadrukkelijk (met al de harde eerlijkheid die dezen schrijver eigen is) de jeugd opdringt, een grondig miskennen van de veel wezenlijker gedrevenheid die haar bepaalt: het verlangen een (concreet, reël) ideaal te bezitten dat, zoo-

5) „Neue Jugend und Katholischer Geist”.

als Barrés een zijner figuren laat zeggen, "me soit plus chère que moi-même." Waarmede die autonomie-suggestie — platter: de puberteitsofstandigheid — ten deele reeds fundamenteel ondermijnd is. De kwestie is trouwens nièt, dat de jeugd autonoom wil zijn, maar dat zij het als het ware noodgedwongen werd in dièn zin dat zij geen leiding (leiders) hèèft. Inderdaad, in uw zin niét hééft. Al bezit zij — ver van de „officieele" figuren — verspreid door dezen tijd en verspreid door alle tijden ménschen, wier geschreven woord zij letterlijk verslindt (leegvreet en leegleeft), die haar vórmen, richten en rechten; die dus wel degelijk en in de beste beteekenis van het woord haar „leiders" zijn. Men ziet die wil naar een onvoorwaardelijke overgave aan een leider (het tegendeel van autonomie) trouwens overal, al manifesteert hij zich — bij de Itali-aansche, Duitsche, Russische en lichtelijk en aarzelend en eindelijk ook bij de Hollandsche jeugd — hoofdzakelijk politisch.

En dan, nietwaar: juist omdat de jeugd — gelijk Guardini opmerkt — in zooveel zaken nog zoo „onzeker" is (wórdend, zóekend), zal zij onmiddellijk gehoorzamen aan dien oudere, in wien het beste van haar tot een lévende orde, tot een levende zékerheid bedwongen, geordend, verruimd en gericht werd. „Es gibt (voor de jeugd) keine Erzieher, blosz Führer" (= mede-zóekenden), zegt Guardini. Welk een miskenning van de psychologie der jeugd. Waarachtig léider van de jeugd wordt niet (en me dunkt, dat de feiten het bereids genoegzaam bewezen), wie háár stem verstaat, wie haars gelijke is (of voorwendt te zijn), maar in wiens stem zij het beste van haar léért verstaan, leert begrijpen, leert ordenen en richten: zij roept om een „Erzieher", omdat elk léven (en dus ook de jeugd) om innerlijken o r d e n i n g roept; en om o r d e n i n g, omdat elke kràcht, uiteraard, zich consolideeren en concentreeren wil om kràcht te b l i j v e n. Als de jeugd door ièts, bewust of onbewust, gedreven wordt, dan door dit instinct van

zelfbehoud. Doch dit is een andere „autonomie” dan Guardini suggereert. Is het, ook niet aldus, waar, dat „de gezagsinvloed overeenkomstig de redelijke neiging van de wil” is, dat „de leidende invloed van het gezag den mensch connatureel is”?

HENRI BRUNING